

DPN 6109

Title : गायत्री हृदयोपनिषत् / Gāyatrīhṛdayopaniṣat

Run. No. 6800

Cat. No. 49

Micro. No.

Subject Upaniṣat

Religion : Hindu / Bauddha

Language : Skt. / New. / Nep. / Skt.- New. / Maith.- New. / New.- Nep. /

Size in cms. 24 x 10.3

Folios 7

Lines (in a page) 8/9

Compl. / Incompl.

Chapt. / act /

Author / translator

Scribe / donor

पशुपतिमान पःमाय / paśu-
patimāna Pālmāy

Date: NS / SS / VS / KS

Ruler / place

Script : New. / Dev. / Bhuj. / Ran. /

Illus. :

Material : palmleaf / paper / thyasaphu / one side yellow

Condition : fine / damaged by worms, rats, water /

Beginning, colophon, post-colophon :

इति श्रीब्रह्मेकं गायत्री हृदयोपनिषत् सम्पूर्णम् शुभम् ॥

On the margin : Gā hṛ.

गा. ह.

१

श्री गणेशाय नमः ॥ श्री गायत्री सावित्री सरस्वति देवताभ्यो नमः ॥ तत्सत्तु
 रिः ॐ नमस्कृत्य भगवन् यान्तवल्क्यः स्वयं भुवं परिपृच्छति ॥ त्वं ब्रूहि भगवन्
 गायत्र्याऽऽत्यन्तिं श्रोतुमिच्छामि ॥ ब्रह्मज्ञानोऽत्यन्तिं प्रकृतिं परिपृच्छामि ॥
 प्रणवेन व्याहृतं प्रवर्तन्ते ॥ तपसस्तु परिज्योतिकः पुरुषः स्वयं भूर्विष्णुरिति
 हंता स्वप्नं दुल्यार्थं च यते ॥ मन्त्रनात्मेनो भवति ॥ केना दुदुदो भवति ॥ बुद्ध्या
 दर्शं भवति ॥ अण्डादात्मा भवति ॥ आत्मान आकाशो भवति ॥ आकाशाद्वायुर्भ-
 वति ॥ वायोरग्निर्भवति ॥ अग्नेर्ऐकारो भवति ॥ ॐ काराद्वा हतयो भवति ॥ व्या-
 हतिभ्यो गायत्री भवति ॥ गायत्र्याः सावित्री भवति ॥ सावित्र्याः सरस्वती भवति

गुरु
१

सरस्वत्या वेदा भवति ॥ वेदेभ्यो ब्रह्मा भवति ॥ ब्रह्मणो लोका भवति ॥ तस्माच्चो-
 का प्रवर्तते ॥ चत्वारो वेदाः साक्षाः सोपनिषदः सतिहासाः सर्वेति गायत्र्याः
 प्रवर्तते ॥ यथाग्निर्देवानाम् ॥ ब्राह्मणो मनुष्याणाम् ॥ मेरुः शिखरीणाम्
 गङ्गा नदीनां ॥ वसन्तर्तुनाम् ॥ ब्रह्मा प्रजापतीनामेवौ सोमो मुख्या गायत्री
 गायत्र्या गायत्री हृदो भवति ॥ किं वैभूः किं भुवः किं स्वः किं महः किं जनः किं
 तपः किं सत्यं किं तत् किं सवितुः किं वरेण्यं किं भर्गः किं देवस्य किं धीमहि किं
 धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ मूरिति भूर्लोको भुव इत्येत रिभलो-
 कः स्वरिति स्वर्गलोको महीरिति महर्लोको जन इति जनलोको लोकास्तप इति
 तपो लोको सत्यमिति सत्यलोको भूभुवः स्वरिति त्रैलोक्यं तदिति तत्सोरं भर्तृजो

वम

गा. ह.

२

यत्तैजः सोमिर्देवतासवितुरिति सावित्रं अन्नं वैवरेण मन्त्रमिति प्रजापतिः म
 र्ग इत्यापो वैभर्गः स तावत्तत्सर्वी देवता देवस्यन्द्रो वैयदिवं तदिन्द्र तस्मा
 त्सर्वेनामपुरुषो विद्वेत्सोमं हीत्यन्तरात्मा यदंतरात्मा सोमं यदिति स
 प्राणो धिय इत्यव्यात्मं किमव्यात्मं यत्परमं पदम् ॥ नेति पृथिवी मयो
 निः यान पृथिवी वै यानिः प्रचोदयादिति कामः उमा द्वाका न्य व्यावय
 तैयान्तरासायान्तरासा तत्परो धर्म इत्येवा गायत्री ॥ किं गोत्रा कत्यक्ष
 कति पादा कति कुक्षिः कति शीर्षी ॥ सोम्यायन गोत्रा चतुर्विंशत्यक्षराणा
 यत्री के स्यात्त्रयः पादा भवन्ति का स्याः कुक्षवः कानि पंच शीर्षीणि भवं

गुरु
२

ति ॥ अग्ने दो स्याः प्रथमः पादो भवति ॥ यजुर्वेदो द्वितीयः ॥ सामवेदस्तृतीयः ॥
 पूर्वादिक् प्रथमा कुक्षिर्भवति ॥ दक्षिणा द्वितीया ॥ पश्चिमा तृतीयोत्तरा चतुर्थी
 ॥ पंचम्यधरा षष्ठी ॥ व्याकरणमस्या प्रथमं शीर्षं भवति ॥ शिक्षा द्वितीयं कर्त्तव्यं
 स्तृतीयं निरुक्तं चतुर्थं ज्योतिषं मयनमिति पंचमं ॥ किं लक्षणं किंच कृते किमु
 दाहृतं किमक्षरं देवतं ॥ लक्षणं मीमांसा ॥ अथर्ववेदो विवेचितमद्वैतं
 विद्वत्पुदाहृतम् ॥ को वर्णः कः स्वरः चेतो यणः षट् स्वरणी मां द्वाका न्य व्यावय
 वतानि भवन्ति ॥ पूर्वा भवति गायत्री मध्यमा भवति सावित्री पश्चिमा संव्यासर
 स्वती ॥ प्रातः संव्यारक्तपद्मासनस्थारक्तं वरधरा रक्तवर्णिरक्तगंधारक्तमा

रदे

गा. ५

३

ल्यानुलेपनाचतुर्मुखीअष्टभुजादिनेत्रादण्डाक्षमालाकमंडलुस्तुक्स्तुवध्वारि
णीसर्वाभरणभूषितागायत्रीषटकुक्षिःपंचशीर्षाग्निमुखारुद्रशिखाविष्णुहृ
दपावस्त्रकवचासारवायनगोत्रारक्तवर्णकर्मजानेविनियोगः॥इत्येवागाय
त्री॥मध्याह्नसंध्या॥श्वेतपद्मासनस्थाश्वेताम्बरधराश्वेतवर्णाश्वेतगन्
ध्वाश्वेतमाल्यानुलेपनापंचमुखीदशभुजादिनेत्रादित्रिशूलाक्षमालाकमं
डलुकपालध्वारिणीसर्वाभरणभूषितास्त्रावित्रीयुवतीमाहेज्वरीदृषभ
वाहिनीयजुर्वेदसंहिताअग्निहोमफलदासुद्रदेवत्यात्रिपदासावित्रीष
टकुक्षिःपंचशीर्षाग्निमुखारुद्रशिखाविष्णुहृदपावस्त्रकवचासारवाय
नगोत्राश्वेतवर्णातत्त्वजानेविनियोगः॥इत्येवासावित्री॥सायंसंध्याकृत्यपश्चा

गुरु
३

सनस्थाकृष्णाम्बरधराकृष्णवर्णाकृष्णगंधाकृष्णमाल्यानुलेपनाष्टकमुखी
चतुर्भुजादिनेत्राचक्राक्षमालाकमंडलुशंखध्वारिणीसर्वाभरणभूषितासर
स्वतीदृष्टावेदस्वीगुरुदवाहिनीसामवेदसंहितावाजपेयफलदाविष्णुदेवत्या
त्रिपदासरस्वतिषटकुक्षिःपंचशीर्षाग्निमुखारुद्रशिखाविष्णुहृदपावस्त्रक
वचासारवायनगोत्रारक्तवर्णामोक्षजानेविनियोगः॥इत्येवासरस्वति॥र
क्तागायत्रीश्वेतासावित्रीकृष्णवर्णासरस्वति॥प्रणवेनित्ययुक्तस्यव्याहृती
षुचसप्तसु॥सर्वेषामेवपापानांशंकोसमुपस्थिते॥दशशतसहस्रमभ्यर्च्य
गायत्रीपावनंमहत्॥प्रह्लादादिर्वसिष्ठश्चशुकःकरावःपराशराविश्वामित्रो
महातेजाःकपिलःशोभकोमहान्॥याजवल्क्योभरद्वाजोऽजमदग्निसप्तप्रोतिधिः॥

गा.ह.

४

गौतमो मुद्रलः श्रेष्ठो वेदव्यासश्च लोमसः ॥ अगस्त्यः कौशिको वत्सः पुलस्त्यो
मंकशास्तथा ॥ दुर्वासास्तपसश्चेष्टो नारदः काश्यपस्तथा ॥ उक्ता न्युक्तास्तथामथा
प्रतिष्ठा न्यासपूर्विका ॥ गायत्र्युद्भिगनुष्टुप् च द्रुती पंक्तिरेव च ॥ त्रिष्टुप् च
जगती चैव तथातिजगती मता ॥ शकृत्सिद्धिपूर्वा स्यादंत्यस्त्यतिंतथा स्मृतिः
॥ धृतिश्चातिधृतिश्चैव कृतिः कृतिरकृतिः ॥ विकृतिः संकृतिश्चैव तथा विकृ
तिरुत्कृतिः ॥ इत्येते ह्यन्तःसंज्ञाक्रमशो वक्ष्ये सा प्रथमः ॥ मूर्तिरिति ह्यन्तो भुव इति
ह्यन्तःस्वरिति ह्यन्तो भूर्भुवः स्वरिति ह्यन्तो देवी गायत्रीत्येतानि ह्यन्तोऽसि ॥ ३ ॥
प्रथममागेत्येहि तीये प्राजापत्यं तृतीये सोम्यं चतुर्थमीशानं पंचमं सवित्रं
देवस्य यच्छेवार्हस्य सप्तमं पितृदेवस्य अष्टमं भगदेवस्य नवमं मरुतं दश

इत्यन्ति

गुह

४

आदशान्वाह

मंसावित्रमेकादशं पौष्णं त्रयोदशं मैत्राग्नं चतुर्दशं वायवं पंचदशं
वामदेवं षोडशं मैत्रावरुणं सप्तदशं भ्रातृव्यं अष्टदशं वैश्वदेवं नवदशं वै
श्वदेवं विंशं वासवं मेकविंशं ऐंद्रं द्वाविंशं कौवेरं त्रयोविंशं माश्विनं च
तुर्विंशं वाह्यं म॥ दीर्घं स्वरं एणस्युक्ता न्विन्दुनादसमन्विता न॥ व्याज
कान्तिन्यसेत्सर्वान्यशपेत्तु सरणि च ॥ प्रहृष्टि नो प्रभासत्या विश्वमद्राविला
सिनी ॥ व्यापिका विमला शान्ता कान्ता दुर्गा सरस्वति ॥ विद्रुमा च विशाला च व्या
पिनी विमला तथा ॥ तमो पहारिणी सूक्ष्मा विश्वयोनिर्जला मता ॥ पद्मालया प
रलोभा मद्रूपान् च शक्तयः ॥ क्रमाच्च पकपुष्पा ममतसी पुष्पसन्निभम् ॥ विद्रु
मस्फटिकाकारं पद्मं रागसमप्रभम् ॥ तरुणादित्यसंकाशं शंखकुन्देन्दुसन्नि

गाह

५

मं॥ प्रवालपत्रपत्राभं पद्मरागससिप्रभम॥ इन्द्रनीलमणिप्रोमोक्तिकंकुमप्रमं॥
 ओजनाभं च गंगेयं वैदूर्यं शोभसन्निभं॥ हरिदं रुद्रदुग्धं मंरविकान्तिसमप्रमं॥
 ॥ अकपिच्छसमाकीर्णं क्रमेण परिकल्पयेत्॥ पृथिव्यापस्तचाते जो वायुराकाश
 मेव च॥ गंधो रस रूपाश्च शब्दस्पर्शश्चैव॥ उपस्थः पायुपादाश्च पाणिवीर्य
 पिचक्रमात्॥ घ्राणं जिह्वा चक्षुश्च त्वक्श्रोत्रं च ततः परं॥ मनो बुद्धिरहंकार
 मयक्ते च यथाक्रमम्॥ सुमुखं संपुटं चैव विंशतिं विस्तृतं तथा॥ द्विमुखं त्रिमुखं चै
 व चतुर्मुखं च तथा॥ सप्तमुखं द्वामुखं चैव व्यापकां जलिकं तथा॥ शकटं यमपा
 शं च गायतं समुखं न्यमुखं॥ प्रलंबं मुष्टिकं चैव मत्स्यं कूर्मं वराहकं॥ सिंहक्रो
 नं महाक्रान्तं मुद्गरं पद्मं वतथा॥ एतामुद्राश्चतुर्विंशो गायत्र्यामुपवीतश्चिता॥ यथा

गुरु
५

भुवोर्मध्ये

संख्यायथाह्ना नं ह्यमं जाप्यं हथा भवेत्॥ इति मुद्रा न जानाति तज्जापं निष्फलं भवे
 त॥ द्यौर्मूर्ध्नि संप्र्याते ब्रह्मा विष्णुर्ललाटं रुद्रश्च ध्रुवी श्वन्द्रादित्यो कर्णयोः शु
 क्रहृहस्पतिर्नासिके वायुर्देवत्ये दंतो ह्यवभं संध्यं मुखं मणिर्जिह्वा सास्रं
 ग्रीवा च साध्या नब्रूहिस्तनयोर्वसवो वाहोर्महतः॥ इदं पञ्चमं न्यमाकाशपु
 दरं नामिदं त्रिभिर्जघनं प्राजापत्यं कटिरिन्द्राग्नीकैलाशमलाया ब्रूहि विष्णु
 देवा जानुभ्यां जान्वोः कुशिको जघयोरयनदयोः खुरां पितरः पादौ पृथ्वीं वनस
 पत्यो ह्युल्लोरो माणि नखा निभवंति मुहूर्त्तौ स्तोत्रिगाहाः केतुमाशा अतव संख्या
 कालत्रयमाच्छादन् मसम्यत्सरोन्निमेषमहोरात्रमादित्यश्चन्द्रमा॥ सहस्र
 परमो देवो ज्ञातमध्यादक्ष्णावरं॥ सहस्रनेत्रो देवी गायत्री ज्ञात्वा मर्त्यपथं॥

गा ६

वस

भवति

ॐ तत्सवितुर्वेदाय नमः ॥ ॐ तत्सर्वजनाय नमः ॥ ॐ तत्प्रातरदि त्यो परिहृष्य नमः ॥ सायमधीयानेति कृतं पापं नाशयति ॥ प्रातरधीयानेति कृतं पापं नाशयति ॥ सायमधीयानेति कृतं पापं नाशयति ॥ यश्च दृष्टं यत्रोदयं ब्राह्मणं प्रयतः पठेत् ॥ चत्वारो वेदाश्चाधीता भवेति ॥ सर्वेषु तीर्थेषु ह्यतो सर्वं देवं गीतो भवति ॥ अभक्षमक्षणात्पूतो भवति ॥ अभोज्यभोज्यात्पूतो भवति ॥ सुपेयपानान्पूतो भवति ॥ सुवर्णस्तेयात्पूतो भवति ॥ सुरापानान्पूतो भवति ॥ पातितभाषणात्पूतो भवति ॥ अवस्त्रचारी ब्रह्मचारी भवति ॥ अनेन हृदयेनार्चयेत् न क्रतुशतेनैव भवति ॥ षष्टि सहस्रान्नरलक्षगायत्र्यो जप्यमानायाः फलावाप्तिर्भवति ॥ अष्टौ ब्राह्मणान्पश्य कृगाहयेत् ॥ अर्थसिद्धिर्भवति ॥ यश्च

व ३

मु ६

गा ७

समधीयानो ब्राह्मणः प्रयतः शुचिः ॥ सर्वपापैश्च मुच्येत ब्रह्मलोके महीयते ॥ ब्रह्मलोके महीयते ॥ इत्याह भगवान् यान्न वल्क्यः ॥ गायत्री हृदये सम्पूजयेत् पठति द्विजातयः ॥ ब्रह्मलोकं प्रयच्छति ब्रह्मणा सह मोदते ॥ तत्सत्तर्हो इति श्री ब्रह्मोक्तं गायत्री हृदयोपनिषत्सम्पूर्णं मन्त्रं ॥ ॥ ॥

मु ७

